

Par. 7 Van Westerwolde tot Onstwedde

Zo is het Christendom dus hoofdzakelijk vanuit de abdij Corvey via Meppen bij ons gekomen. We hebben echter nog meer aan de kloosterlingen van Corvey te danken. Abt Saracho (1053 - 1071) maakte namelijk een lijst op van de goederen, die aan de Abdij Corvey zijn geschonken. En we lezen daarin onder no. 689: "In Wesderewalde in pago Thrente Landus habet III jugera et persolvit quotannis II pannos et X esoces", d.w.z. In Westerwolde in de gouw Drente-land (??) 3 morgen land (= 1/4 ha.) en een jaarlijkse betaling van twee lappen doek en 10 vissen (snoeken). R. Fruin geeft in z'n in 1886 gepubliceerde proefschrift over "De geschiedenis van Westerwolde" aan, wat verschillende schrijvers onder dit "Wesderewalde" verstaan*).

- a. Een aantal historici is van mening, dat eenvoudigweg het landschap Westerwolde bedoeld wordt.
- b. Een groep anderen, - waaronder Fruin zelf -, is de mening toegedaan, dat "met dit Wesderewalde wel degelijk Westerwolde of liever Onstwedde bedoeld is".

Hoe komt deze tweede groep er nu bij om te beweren, dat Onstwedde en Westerwolde onder één noemer vallen?

Een erg duidelijk antwoord op deze vraag geeft onze geachte Fruin niet.

"In een oorkonde uit 1316 en in tal van latere stukken wordt steeds gesproken van het landschap Westerwolde met z'n 5 parochies, te weten: Onstwedde, Wedde, Sellingen, Vlagtwedde en Vriescheloo (ook geschreven als Vresschenloo of Loo)."

Hij, Fruin, voegt er evenwel direkt aan toe: "Maar het schijnt toch, dat Onstwedde voorheen ook wel als parochie Westerwolde bekend was". Hij verwijst dan naar een opstel, dat de Groninger professor De Rhoer in 1809 schreef voor het historisch genootschap "Pro excolendo jure patrio".

Een ons inziens duidelijker bewijs geeft Fruin, wanneer hij één van de slotbepalingen uit het Westerwoldse landrecht van 1470 aanhaalt: "tot ener meerder erkentnisse der waerheyt so hebben wij, gemene Landen gebeden een ytlick karspel sijnen kerckheeren voer hem dat mede to besegelen. Des zo hebben wij kerckheeren als Hinrico Frome, kerckheer toe Westerwolde... enz." Er worden dan vier kerspelen genoemd: Westerwolde, Sellingen, Vlachtwedde en Vriescheloo. Zowel Wedde als Onstwedde ontbreken en het valt aan te nemen, dat de laatste is vervangen door Westerwolde.

*) *Deze R. Fruin is, ondanks het feit dat z'n proefschrift al bijna honderd jaar geleden verscheen, nog altijd de autoriteit, waar het de geschiedenis van onze streken betreft.*

Er is sindsdien namelijk geen enkele grondige studie over de Westerwoldse geschiedenis meer verschenen,

Mogelijk heeft Wedde vroeger samen met Onstwedde één kerspel gevormd. Wanneer we nu logisch veronderstellen, dat de benaming Westerwolde eerder aan ons dorp werd gegeven dan de huidige naam Onstwedde, moet die benaming beslist van zeer oude datum zijn. Wat is namelijk het geval?

Ook de Abdijs van Werden (aan de Ruhr, bij het huidige Essen in Duitsland) heeft bezittingen gehad in Westerwolde^{*)}. En ook van deze abdijs bestaat een register van schenkingen, die aan de abdijs zijn gedaan. Men heeft het register gedateerd op het laatste gedeelte van de 9e eeuw. In dat register is tweemaal sprake van Westarwalde of Westerwalde, waarin gelegen is Uneswido (= Onstwedde). Letterlijk staat er: "In Westerwalde in Uneswido Meginward, unam virgam l solidum et unam mansionem" (= een roede gronds, een geldstuk en een huis). In die tijd, omstreeks 900, bestond Onstwedde dus al onder haar huidige naam, althans als Uneswido, een oudere variant daarvan. Misschien was het toen nog wel geen echte parochie in de strikte zin van het woord, maar dan toch in elk geval een gehucht. Een gehucht, dat bovendien al een kerkje bezat, zoals we dadelijk zullen zien. Vooreerst willen we concluderen, dat, als de stelling juist is, dat Onstwedde eerder werd aangeduid met de naam "Westerwolde", ons dorp in elk geval van voor 900 moet dateren.

Maar we zullen nu moeten doorstoten naar de vraag: Hoe komen de Onstwedders er bij om juist het jaar 875 te nemen als het jaar, waarin de geschiedenis van hun dorp onder de huidige naam begint? Het antwoord op deze vraag is natuurlijk bepalend geweest bij het nemen van de initiatieven voor de feestelijkheden ter gelegenheid van "Onstwedde 1100".

Wel, in het jaar 875 sterft Lodewijk II, een achterkleinzoon van Karel de Grote. In zijn testament - zo worden wij gewaar uit een handschrift uit de 12e eeuw - bepaalt hij: "Item tradidit (Lodewicus Secundus) hereditatem in Westerwolt cum ecclesiis inibi existentibus in proprietatem huius Ecclesiae Corbeiensis", wat zo ongeveer betekent: "Evenzo heeft Lodewijk II als erfenis doen overgaan in het eigendomsrecht van de kerk (abdijs) Corvey, Westerwolde met de kerken aldaar".

In de voorgaande paragraaf zeiden we al, dat alle historici het er vrijwel over eens zijn, dat de kerk-vestiging - en daarmee het kerspel, hoe klein dat ook geweest moge zijn - , de oudste van de Westerwoldse kerken is. Wanneer Lodewijk II aan Corvey "Westerwolde met de kerken aldaar" vermaakt, moet er dus in elk geval in Onstwedde al een kerk(je) gestaan hebben.

^{*)} De Abdijs Werden is omstreeks het jaar 800 gesticht door de eerdergenoemde evangelie-prediker Liudger. Deze ligt ook te Werden begraven.

De Abdij van Corvey krijgt dus eigendomsrechten in Westerwolde. Hoe ver deze rechten reikten is in later tijd een bron van veel geruzie geweest, maar voor ons is hier alleen van belang, dat nergens van uitzonderingen melding wordt gemaakt, zodat blijkbaar ook de bezittingen van de Abdij Werden aan Corvey komen. We komen de naam "Werden" in de Westerwoldse geschiedenis overigens ook in het geheel niet meer tegen; die van Corvey zoveel te vaker.

In 875 eindigt dus, wat we gemakshalve de "periode-Werden" zullen noemen en begint de "periode-Corvey" voor Onstwedde. Maar in de "periode-Werden" kwam "Uneswido", zoals we hierboven gezien hebben, al voor. De conclusie ligt nu voor de hand: De naam Onstwedde (toen nog Uneswido) was in elk geval in 875 al bekend!!!